C/2024/6863

28.11.2024.

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora

Vodik – infrastruktura, razvojne potrebe, financiranje, upotreba i ograničenja

(samoinicijativno mišljenje)

(C/2024/6863)

Izvjestitelj: **Thomas KATTNIG**

Savjetnik/ica:	Joel TÖLGYES (za izvjestitelja, Skupina II.)
Odluka Plenarne skupštine:	18.1.2024.
Pravna osnova:	pravilo 52. stavak 2. Poslovnika
Nadležna stručna skupina:	Stručna skupina za promet, energiju, infrastrukturu i informacijsko društvo
Datum usvajanja u Stručnoj skupini:	18.7.2024.
Datum usvajanja na plenarnom zasjedanju:	18.9.2024.
Plenarno zasjedanje br.:	590
Rezultat glasanja (za/protiv/suzdržani):	171/0/2

1. Zaključci i preporuke

1.1. EGSO prepoznaje važnost brzog uvođenja vodika iz obnovljivih izvora i niskougljičnog vodika za budući energetski sustav, kao i za socijalnu i gospodarsku dobrobit EU-a i za njegovu konkurentnost u odnosu na druge svjetske ekonomije. Zbog golemih izazova povezanih sa stvaranjem ponude i potražnje i izgradnjom infrastrukture, vodik u prvoj fazi treba uvesti u sektorima koje je teško elektrificirati i koristiti kao sredstvo za skladištenje energije.

1.2. S obzirom na klimatske ciljeve EU-a i u skladu s kriterijima za financiranje europske banke za vodik, za javno financiranje trebao bi biti prihvatljiv prvenstveno vodik iz obnovljivih izvora, kako je definiran Delegiranom uredbom Komisije (EU) 2023/1184 ([1]). Međutim, EGSO priznaje da će se, posebno u prijelaznoj fazi, morati upotrebljavati drugi oblici vodika i plinova iz obnovljivih izvora i niskougljičnih vodika i plinova, kako su definirani u paketu mjera za tržište vodika i dekarboniziranog plina.

1.3. Programima certificiranja se osim osiguravanja ekoloških kriterija moraju jamčiti i socijalni standardi, koji moraju podrazumijevati poštene i sigurne radne uvjete te poštovanje radničkih, socijalnih i sindikalnih prava. Programe certificiranja i provjere mora provoditi središnje tijelo EU-a i oni se ne smiju zamijeniti sudjelovanjem poduzeća u dobrovoljnim programima certificiranja.

1.4. EGSO je svjestan važnosti infrastrukture plinovoda za brzo uvođenje vodika iz obnovljivih izvora i niskougljičnog vodika. Budući da će izgradnja transportne infrastrukture podrazumijevati znatne troškove, EGSO naglašava da je učinkovita dodjela sredstava vrlo važna. Za to će biti potrebno pametno i integrirano planiranje, među ostalim i prekogranično, te regulatorni režim koji omogućuje potrebna ulaganja u infrastrukturu, a istodobno promiče okolišnu održivost energetskog sustava u cjelini i zaštitu korisnika mreže od prekomjernih naknada za upotrebu mreže.

([1]) Delegirana uredba Komisije (EU) 2023/1184 od 10. veljače 2023. o dopuni Direktive (EU) 2018/2001 Europskog parlamenta i Vijeća utvrđivanjem metodologije Unije za detaljna pravila za proizvodnju obnovljivih tekućih i plinovitih goriva nebiološkog podrijetla namijenjenih uporabi u prometu (SL L 157, 20.6.2023., str. 11.).

1.5. EGSO uviđa da bi omogućavanje operaterima plinske mreže da upravljaju mrežama za vodik moglo stvoriti sinergiju u pogledu znanja, iskustva i kvalificiranih zaposlenika. Međutim, to znači da će postojeći zaposlenici morati dobiti odgovarajuće osposobljavanje i da će radnu snagu trebati zadržati zahvaljujući dobrim radnim uvjetima. Na primjer, mrežni operateri moraju biti dužni poštovati primjenjive kolektivne ugovore, a potrebno je poboljšati radne uvjete kako bi se privukla kvalificirana radna snaga. EGSO poziva na učinkovit i svrsishodan socijalni dijalog u plinskom sektoru na europskoj i nacionalnoj razini.

1.6. S obzirom na sve veće mrežne tarife za plinsku mrežu zbog dekarbonizacije energetskog sustava i posljedičnog smanjenja upotrebe plinske mreže, svakako treba izbjeći dodatna opterećenja korisnika plinske mreže uzrokovana unakrsnim subvencioniranjem mreže za vodik. To je posebno važno jer se budući korisnici infrastrukture mreže za vodik (tj. pojedini industrijski sektori) znatno razlikuju od današnjih korisnika plinske mreže (industrija, MSP-ovi i kućanstva). Stoga je važno što je više moguće primijeniti načelo „korisnik plaća” i tako osigurati da infrastrukturu za vodik prvenstveno financiraju korisnici te infrastrukture, uključujući one koji u mrežu dobavljaju vodik iz obnovljivih izvora i niskougljični vodik.

1.7. U ranim fazama uvođenja infrastrukture za vodik državno bi se financiranje moglo dopuniti financiranjem koje bi se temeljilo na plaćanjima korisnika putem mrežnih tarifa. Točnije, državno financiranje moglo bi pomoći u tome da se troškovi mreže rasporede na dulje razdoblje. Međutim, važno je da to financiranje bude na odgovarajućoj razini, da se zasniva na troškovima i koristima i da se u velikoj mjeri zadrži načelo „korisnik plaća”. Kasniji korisnici mreže moraju snositi odgovarajući dio troškova razvoja infrastrukture. Treba izbjegavati financijske instrumente koji dovode do toga da javni sektor snosi prekomjerne rizike, a da se istovremeno dobit od upotrebe infrastrukture plinske mreže privatizira. Osim toga, plinovodi koji su od zajedničkog europskog interesa trebali bi se barem djelomično financirati zajedničkim financijskim sredstvima. Stoga bi trebalo proširiti potporu poput one koja se trenutačno pruža na temelju popisa projekata od zajedničkog interesa. U svakom slučaju, javna financijska potpora mora biti usklađena sa socijalno-ekološkim uvjetima.

2. **Kontekst**

2.1. Vodik iz obnovljivih izvora i niskougljični vodik, kako je definiran Delegiranom uredbom Komisije (EU) 2023/1184 i paketom mjera za tržište vodika i dekarboniziranog plina, u određenoj će se mjeri morati upotrebljavati paralelno s elektrifikacijom, primjerice u proizvodnim procesima koje je teško elektrificirati, u kojima je vodik iz obnovljivih izvora i niskougljični vodik potreban kao proizvodni faktor, kao što su čelična i kemijska industrija i industrija cementa. Osim toga, koristit će se i za održiva goriva u zračnom prometu, prijevozu teškim teretnim vozilima i pomorskom prometu. Za pretvaranje sektora električne energije u proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora bit će, kako sada stvari stoje, potrebna i upotreba vodika iz obnovljivih izvora. Naime, budući da je proizvodnja električne energije iz obnovljivih izvora nestabilna, vodik iz obnovljivih izvora može imati ulogu u sezonskom skladištenju energije.

2.2. Sigurnost opskrbe u okviru energetskog sustava, odluke o proizvodnji i lokaciji, a time i radna mjesta, ovise o uspjehu povećanja proizvodnje i distribucije u Europi. U tom pogledu EGSO upućuje i na svoje mišljenje „Europska banka za vodik”.

2.3. Povećanje upotrebe vodika podrazumijeva brojne nesigurnosti i u ponudi i potražnji, koje su međuovisne i ne postoje samo u EU-u nego u cijelom svijetu. Do 2050. će se globalni instalirani kapacitet elektrolizatora morati povećati 6 000 – 8 000 puta u odnosu na trenutačno instalirani kapacitet, a istodobno će se kapacitet za proizvodnju električne energije iz obnovljivih izvora morati povećati deset puta.

2.4. Uvoz vodika otvara i pitanja mogućeg izbjegavanja ovisnosti o pojedinačnim trećim zemljama i pitanja o uvjetima rada i proizvodnje, kao i o utjecaju na energetsku sigurnost u tim zemljama.

2.5. Regije s najvećim potencijalom za proizvodnju vodika nisu i regije s najvećom potražnjom za vodikom. Opskrba vodikom (uključujući uvoz) i potražnja za vodikom stoga uvelike ovise o budućoj infrastrukturi za vodik. U EU-u prevladava transport putem mreža za vodik, što može uključivati pretvaranje postojećih plinovoda u cjevovode za transport vodika ili izgradnju novih cjevovoda. EGSO je u mišljenju TEN/823 ukazao na važnost prekogranične energetske infrastrukture. Nadalje, ponuda i potražnja isto se tako mogu razlikovati i s obzirom na vrijeme proizvodnje i vrijeme upotrebe, pa bi izgradnja infrastrukture za vodik trebala uključivati i uspostavu objekata za skladištenje.

2.6. Energetska infrastruktura trenutačno se često financira iz naknada koje plaćaju korisnici. Prema dogovoru u okviru trijaloga o paketu mjera za unutarnje tržište plina ([2]), to će vrijediti i za buduće mreže vodika: troškove ulaganja, rada i održavanja snosit će korisnici mreže. Prednost tog oblika financiranja je taj što, ako je pravilno osmišljen, odražava stvarnu upotrebu.

2.7. Međutim, postoje problemi s vremenskom raspodjelom troškova financiranja mreža za vodik. Na početku će se mali broj korisnika suočiti s visokim troškovima, što ne stvara povoljne uvjete za povećanje proizvodnje i upotrebe vodika.

2.8. Nadalje, ulaganja u zelenu transformaciju, kao što su ulaganja u energetsku infrastrukturu ili elektrolizatore, trenutačno moraju zadovoljiti stroge uvjete. Budući da su središnje banke kao odgovor na povećanje inflacije povećale kamatne stope, u porastu su i kapitalni troškovi.

2.9. U svojem posljednjem izvješću Europski revizorski sud ([3]) ističe da su ciljevi Europske komisije u pogledu proizvodnje i uporabe vodika proizvedenog iz obnovljivih izvora do 2030. preambiciozni. Revizori pozivaju Komisiju da ažurira svoju strategiju za vodik, posebno da donese strateške odluke o daljnjim koracima nakon provjere stvarnog stanja, bez stvaranja novih strateških ovisnosti, da definira plan EU-a i prati napredak, da dobije pouzdane podatke o nacionalnom financiranju i u skladu s time procijeni primjerenost programa financiranja EU-a, da prati postupke odobravanja u državama članicama i da donese jasnu odluku o mjerama potpore i koordinacije s industrijom vodika i za nju. EGSO pozdravlja ovo izvješće i smatra ga potvrdom svojih razmatranja o stvaranju tržišta vodika. Potrebno je ojačati cijeli lanac vrijednosti i osigurati potrebna ulaganja. Osim toga, vodik mora biti prioritet u onim sektorima u kojima je potreba najveća jer neće biti dostupno onoliko vodika koliko je Komisija prvotno očekivala.

3. **Opće napomene**

3.1. EGSO smatra da je brzo uvođenje vodika iznimno važno, a da bi se to omogućilo, treba se pobrinuti za povećanje proizvodnje elektrolizatora, potrebnu proizvodnju čiste električne energije, postojanje odgovarajuće infrastrukture, pravednu raspodjelu povezanih troškova i učinkovitu upotrebu financijskih sredstava, kao i za sam vodik.

3.2. Zbog ograničene dostupnosti i već golemih izazova povezanih sa stvaranjem ponude, potražnje i infrastrukture bit će potreban troškovno i resursno učinkovit pristup. To znači da vodik prvo treba uvesti u područjima koja je teško elektrificirati.

3.3. Kako bi se postigli klimatski ciljevi, EGSO smatra da bi korišteni vodik trebao prvenstveno biti iz obnovljivih izvora, kako je definirano Delegiranom uredbom Komisije (EU) 2023/1184 i paketom mjera za tržište vodika i dekarboniziranog plina. EGSO istodobno uviđa da postoje drugi oblici postupaka proizvodnje niskougljičnog vodika koji će biti potrebni tijekom prijelazne faze jer će potražnja za vodikom tijekom te faze najvjerojatnije premašiti ponudu. EGSO stoga potiče na evaluaciju javnog financiranja drugih niskougljičnih proizvodnih procesa u istom razdoblju. Javna sredstva trebala bi se u svakom slučaju dodjeljivati samo proizvodnim procesima s ukupnim intenzitetom emisija (uključujući neizravne emisije) koji je usporediv s proizvodnjom vodika iz obnovljivih izvora. S obzirom na to da će se buduća potražnja za vodikom djelomično zadovoljiti iz uvoza, davanje prednosti vodiku proizvedenom iz obnovljivih izvora mora se proširiti i na uvezeni vodik.

3.4. EGSO smatra da se pri uvozu vodika i sklapanju sporazuma s trećim zemljama koji su za to potrebni moraju poštovati europske vrijednosti. Moraju se zajamčiti pravedni i sigurni radni uvjeti na terenu i poštovanje radničkih, socijalnih i sindikalnih prava. Osim toga, treba uzeti u obzir zemljopisne okolnosti (npr. proizvodnju zemlje te njezine mogućnosti i kapacitete za izvoz) i ciljeve strateške autonomije EU-a.

([2]) Vidjeti privremeni sporazum o Uredbi o unutarnjem tržištu plinova i privremeni sporazum o Direktivi o unutarnjem tržištu plinova.

([3]) *Industrijska politika EU-a za vodik iz obnovljivih izvora – Pravni je okvir uglavnom donesen – Vrijeme je za provjeru stvarnog stanja*, tematsko izvješće Europskog revizorskog suda, 11/2024.

3.5. Jedan od načina provedbe standarda u području klime, okoliša i zaštite radnika u vezi s vodikom mogla bi biti posebna socijalna i ekološka jamstva o podrijetlu vodika. Važno je da takva jamstva uključuju obvezne zahtjeve kako bi se izbjegla zloupotreba i osiguralo da vodik certificiran kao „obnovljiv" doista ispunjava socijalne i ekološke kriterije koje tek treba definirati. Iako Direktiva RED III sada sadržava jasna pravila o klasifikaciji vodika iz obnovljivih izvora, postupak uvoza i dalje je nejasan. EGSO smatra da je važno da jamstva o podrijetlu odražavaju stvarnu upotrebu električne energije iz obnovljivih izvora za proizvodnju vodika, da postoji fizička i vremenska blizina proizvodnje električne energije i proizvodnje vodika te da se ne istiskuju druga područja primjene električne energije iz obnovljivih izvora. EGSO smatra da bi EU trebao, koliko god je to moguće, biti predvodnik u uspostavi jasnih i jedinstvenih pravila ne bi li tako postao i globalni predvodnik. Programe certificiranja i provjere središnje europsko tijelo mora koristiti i za uvoz i oni se ne smiju zamijeniti sudjelovanjem poduzeća u dobrovoljnim programima certificiranja.

3.6. Vodik će imati važnu ulogu i u stabilizaciji budućeg elektroenergetskog sustava. Proizvodnja električne energije iz obnovljivih izvora u brojnim će slučajevima dovesti do viška električne energije, ovisno o vremenskim uvjetima i godišnjim dobima, no u takvim se situacijama vodik može koristiti za skladištenje. Osim toga, proizvodnja vodika može se iskoristiti i za stabilizaciju elektroenergetske mreže, što je istaknuto u mišljenju TEN/827. Time se može smanjiti potreba za proširenjem elektroenergetske mreže i pripadajući troškovi.

3.7. Pretvorba postojeće infrastrukture plinske mreže i proširenje infrastrukture za vodik podrazumijevaju znatne troškove ulaganja. Da bi se gospodarski troškovi sveli na najmanju moguću mjeru, potreban je troškovno i resursno učinkovit pristup. To će iziskivati pametno i integrirano planiranje, uključujući prekogranično (vidjeti mišljenje TEN/823), koje bi trebalo biti usklađeno s drugim relevantnim strateškim planovima, kao što su strategije industrijske dekarbonizacije i urbanističko planiranje usmjereno na energiju, te bi uvijek trebalo podlijegati procjeni troškova i koristi.

3.8. Da bi se povećalo prihvaćanje izgradnje infrastrukture za vodik, uključujući elektrolizatore i povećane kapacitete za proizvodnju, EGSO naglašava važnost istinskog sudjelovanja građana, što je istaknuto i u mišljenju TEN/827.

3.9. Kao i elektroenergetske i plinske mreže, mreže za vodik prirodni su monopol koji bi mrežne operatere mogao staviti u monopolski položaj koji bi im omogućio nametanje prekomjernih korisničkih naknada. Stoga je, kako bi se osigurala visoka razina sigurnosti opskrbe i odgovarajuća naknada za mrežne operatere kojom se omogućuju potrebna ulaganja u infrastrukturu uz istodobno promicanje okolišne održivosti energetskog sustava u cjelini, to pitanje potrebno urediti. Osim toga, korisnici mreže moraju se zaštititi od prekomjernih naknada, a istodobno treba osigurati isplativost aktivnosti mrežnih operatera i tako osigurati cjenovnu pristupačnost, što je nedavno ponovio i Europski revizorski sud. ([4])

3.10. Budu li mrežama za vodik u budućnosti upravljala poduzeća koja već upravljaju plinskim mrežama, to bi moglo dovesti do sinergije koja donosi koristi ako na raspolaganju postoji znanje i iskustvo i odgovarajuće kvalificirani zaposlenici. Međutim, to znači da će postojeći zaposlenici morati dobiti odgovarajuće osposobljavanje i da će radnu snagu trebati zadržati zahvaljujući dobrim radnim uvjetima. Na primjer, mrežni operateri moraju biti dužni poštovati primjenjive kolektivne ugovore (vidjeti mišljenje TEN/827), a da bi se pronašla kvalificirana radna snaga, potrebni su privlačni i kvalitetni radni uvjeti. To bi se moglo postići uvođenjem mjera usmjerenih na poboljšanje rodne ravnopravnosti, mjera osiguravanja kvalitete u pogledu sigurnosti i zdravlja, provedbom radnog prava i osnivanjem radničkih vijeća. Socijalni dijalog EU-a u tom je smislu važan pokretač, a on se nastoji ojačati Deklaracijom iz Val Duchessea. Mjere za socijalno partnerstvo jačaju gospodarstvo i socijalnu koheziju. EGSO stoga poziva na djelotvoran i svrsishodan socijalni dijalog u plinskom sektoru na europskoj i nacionalnoj razini.

([4]) *U opskrbi plinom i dalje postoje slabe točke*, Europskog revizorskog suda, Novosti, 24. lipnja 2024.

3.11. Međutim, uz koristi od sinergija, ta dvojna operacija može dovesti do unakrsnog subvencioniranja, što znači da bi se troškovi rada i održavanja unakrsno financirali financiranjem plinske mreže. Nacrtom Uredbe o unutarnjem tržištu plinova predstavljenim u okviru trijaloga takvo unakrsno subvencioniranje bilo bi moguće u određenim okolnostima. To je problematično jer se skupine korisnika infrastrukture za vodik razlikuju od onih za plinsku infrastrukturu: manja poduzeća i kućanstva u budućnosti neće upotrebljavati vodik, ali bi, ako dođe do unakrsnog subvencioniranja, sudjelovala u troškovima infrastrukture za vodik. Narednih će se godina korisnici plinske mreže suočiti sa sve većim naknadama za upotrebu mreže jer će smanjenje kapaciteta plinskih mreža i postupno ukidanje plina značiti da troškove infrastrukture plinske mreže mora snositi sve manji broj korisnika. Taj trend, koji je zabrinjavajući i iz aspekta zaštite potrošača, posebno je problematičan za korisnike koji se suočavaju s preprekama za izlazak s tržišta (npr. najmoprimci ili kućanstva s niskim prihodima koji si ne mogu priuštiti zamjenu svojeg sustava grijanja). Stoga je važno što je više moguće primijeniti načelo „korisnik plaća” i tako osigurati da infrastrukturu za vodik prvenstveno financiraju njezini korisnici. To će zahtijevati strogo regulatorno razdvajanje dugotrajne imovine.

3.12. Načelo „korisnik plaća” znači i da infrastrukturu ne bi trebali financirati samo potrošači nego i oni koji energente dobavljaju u mrežu jer je u trenutačnoj fazi uvođenja vodika jasno da i dobavljači i potrošači vodika ovise o infrastrukturi. EGSO smatra da bi izrazito nejednaku raspodjelu troškova elektroenergetske mreže između opskrbljivača i potrošača u cijelom EU-u trebalo smatrati negativnim primjerom, kao što je istaknuto u mišljenjima TEN/823 i TEN/827. Stoga se naknade za korištenje mreže moraju primjenjivati ne samo na korištenje energenata nego i na njihovo dobavljanje, vodeći pritom računa o ravnoteži u skladu s načelom „korisnik plaća”.

3.13. (Djelomično) financiranje novoosnovanih poduzeća, posebno u ranim fazama uvođenja infrastrukture za vodik, iz poreznih prihoda također može biti dio sveobuhvatnog rješenja i pomoći u tome da se troškovi mreže rasporede kroz vrijeme. Ta bi potpora mogla odražavati opći gospodarski interes širenja infrastrukture za vodik. Međutim, važno je da to financiranje bude na odgovarajućoj razini, da se zasniva na troškovima i koristima i da se u velikoj mjeri zadrži načelo „korisnik plaća”. Trebalo bi izbjegavati financijske instrumente koji dovode do toga da javni sektor snosi prekomjerne rizike, a da se dobit od upotrebe infrastrukture plinske mreže privatizira. Javno financiranje mora pratiti odgovarajući povrat ulaganja za javna tijela.

3.14. Energetsku tranziciju, uključujući potrebna ulaganja u sektor vodika, usporava nagli porast kapitalnih troškova zbog viših kamatnih stopa. Europska središnja banka (ESB) ima mogućnosti intervenirati u vezi s tim pitanjem jer je potpora energetskoj tranziciji u europodručju i cijelom EU-u u skladu s mandatom ESB-a. Zahvaljujući zelenom diferenciranom sustavu kreditiranja ESB ima na raspolaganju potencijalno učinkovit instrument za promicanje energetske tranzicije i postizanje svojeg primarnog cilja stabilnosti cijena. Taj se instrument može upotrijebiti u obliku zelenije verzije prethodno uspješnog instrumenta ciljanih operacija dugoročnijeg refinanciranja (TLTRO) ([5]) kako je predložila Mreža središnjih banaka za ekologizaciju financijskog sustava i kako je razmotreno u reviziji strategije ESB-a. Taj instrument omogućuje ESB-u da bankama, kao glavnom kanalu kreditiranja u Europi, ponudi dugoročno financiranje po privlačnim uvjetima, čime se potiče bankovno kreditiranje realnog gospodarstva. EGSO stoga potiče napore u okviru ESB-a da se kao potpora energetskoj tranziciji razvije zeleni instrument ciljanih operacija dugoročnijeg refinanciranja (TLTRO), ne dovodeći u pitanje primarni cilj stabilnosti cijena.

3.15. Budući da reguliranje i financiranje mreža za vodik imaju znatne učinke na preraspodjelu i makroekonomiju, relevantni dionici moraju biti uključeni u demokratski proces kojim se to reguliranje i financiranje uređuju. S obzirom na to da će se plinske mreže često pretvoriti u mreže za vodik, nužno je uključiti predstavnike korisnika plinske mreže, kao što su socijalni partneri. Treba kritički razmotriti veće usmjeravanje na mrežne kodekse, o kojem se raspravlja u kontekstu paketa mjera za unutarnje tržište, jer ono nedovoljno uključuje dionike, a mrežnim operaterima i Komisiji daje prevelike ovlasti za donošenje odluka. Proces koji se trenutačno primjenjuje u sektoru prirodnog plina trebalo bi primjenjivati i u sektoru vodika. To bi se moglo postići osnaživanjem nacionalnih regulatornih tijela za energetiku kako bi ona nadzirala novo tržište vodika i preispitivala tarife za vodik iz perspektive interesa krajnjih potrošača.

([5]) Jens van ‘t Klooster i Rens van Tilburg, *Targeting a sustainable recovery with Green TLTROs: Green, Targeted and Long-Term Refinancing Operations* (Usmjeravanje na održiv oporavak s pomoću zelenih TLTRO operacija: zelene i ciljane operacije dugoročnog refinanciranja), Positive Money Europe & Sustainable Finance Lab, rujan 2020.

3.16. EGSO smatra da je važno da financijski teret razvoja infrastrukture za vodik bude uravnotežen na regionalnoj razini. Stoga je prije svega važno da tranzitni subjekti snose odgovarajući dio troškova infrastrukture cjevovoda. Osim toga, cjevovodi koji su od zajedničkog europskog interesa trebali bi se barem djelomično financirati zajedničkim financijskim sredstvima. Stoga bi trebalo proširiti potporu poput one koja se trenutačno pruža na temelju popisa projekata od zajedničkog interesa. Nadalje, financijska sredstva trebala bi biti dostupna u ranoj fazi razvoja projekta kako bi se povećali izgledi za prikupljanje financijskih sredstava na tržištu. Pritom je nužno poštovati socijalno-ekološke uvjete. Osim potrebe za poštovanjem kriterija održivosti, EGSO upućuje na napomene iz točke 3.9.

Bruxelles, 18. rujna 2024.

Predsjednik
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Oliver RÖPKE